

Felestad kyrka

Lunds stift

Kulturhistorisk karaktäristik och bedömning

KRISTINA SIMONSSON, 2015-06-26

jais
arkitekter

—

Svenska kyrkan
LUNDS STIFT

Felestad kyrka

Svalövbygdens pastorat, Rönnebergs kontrakt, Lunds stift
Felestad socken, Felestad 25:1, Svalöv kommun, Skåne län, Skåne

Beskrivning och historik

Kyrkomiljön

Namnet Felestad anses gå tillbaka till tiden från folkvandringstid till vikingatid dvs mellan 400 och 1050. Skriftligt belägg för namnet finns från 1300-talet. Vid 1700-talets slut låg sju gårdar i Felestad utmed en bäck. Kyrkan låg centralt i förhållande till gårdarna. Felestads kyrka omges av flera gods men har aldrig varit patronatskyrka. Kyrkan ligger inom fornlämning Felestad 10:1 som utgör Felestads bytomt enligt 1779 års karta före skiftet.

Felestad by ligger strax söder om Svalöv och senare bebyggelse har gjort att byn nästan har växt samman med Svalöv samhälle. Villor, låga flerbostadshus och skolor ligger norr och öster om byn medan jordbruksmark breder ut sig söder och väster om byn. Felestad utgör gränsen mellan bebyggd och obebyggd mark.

Gamla skolan som numera är församlingshem är bevarad. Själva byn består av några få småhus längs en bäck norr och väster om kyrkan

Kyrkogården omges av nyare villor i ett och ett halvt plan mot öster, öppen jordbruksmark mot söder. Byn med äldre hus ligger betydligt lägre i norr. Parkering med församlingshem finns i väster.

Kyrkobyggnaden

Kyrkan är till formen romansk och uppfördes i mitten av 1200-talet med långhus, kor och absid i tegel. Murarna försågs med rundbågefriser, sågskift och lisener. Kyrkan fick nord- och sydportal, rundbågiga fönster på långhusets södersida och absidens östra fasad. Under senmedeltid uppfördes ett torn i väster och ett vapenhus utanför sydportalen. Under 1400-talet slogs valv i kyrkan.

Vid mitten av 1700-talet revs tornet och klockan flyttades till en takryttare. Denna ersattes av en klockstapel som uppfördes 1769 på kyrkogården.

1836 lades taken om med tegel och koppar, nya fönster tillkom och golven lades om.

1849 fick absiden nytt taklag och blytaket byttes till koppartak.

1871 byggdes ett nytt torn efter C G Brunius ritningar som han upprättat 20 år tidigare. Fönsteröppningarna gjordes om och fick sin nuvarande utformning med

gjutjärnsfönster. Bänkinredningen förändrades och ny altartavla köptes in. Sydportalen raserades. Vapenhuset revs.

1930 byggdes en orgelläktare i tornet, ritad av Nils A Blanck, och ny orgel köptes. Förråd och trappa inreddes under läktaren och en ny ytterdörr sattes in i väster. 1938 restaurerades kyrkan efter Eiler Græbes ritningar. Kyrkorummet fick tegelgolv och trägolv under bänkarna. Bänkarna byggdes om och ommålades liksom altarring, läktarbarriär och dörrar. Under arbetet upptäcktes kalkmålningar som togs fram, konserverades och rekonstruerades. En ny värmeanläggning installerades.

1961 fick kyrkan ny orgel och orgelläktaren byggdes om.

1975 försågs fönstren med innerbågar. Glaset i ytterbågen byttes till vitt antikglas, ursprungligen har masverket i fönstret haft flerfärgat glas. Förslaget gjordes av arkitekt Torsten Leon-Nilsson.

Kyrkan har flera gånger kalkats om och även putsats och målats med olämplig puts och plastfärg vilket resulterat i skador. 1979 gjordes därför en exteriör renovering där all puts knackades ner och fasaden kalkputsades och kalkvittades.

Nya solbänkar av kalksten sattes in. Den ursprungliga absidöppningen som varit igenmurad togs åter upp och nytt fönster sattes in. Tornets tinnar avtäcktes med tegelpannor. Taklaget på tornet byttes delvis. Den södra sidans rundbågefris på koret rekonstruerades medan den norra sidans ursprungliga rundbågefris var intakt. Handlingarna gjordes av Forsberg och Wikerstål Arkitekter AB.

1985 togs altaruppsatsen bort och ett nytt altare tillkommer, något som församlingen önskat sen 1977 men Riksantikvarieämbetet tidigare motsatt sig. Sakristian försvann därmed och inrättades i en annan byggnad. Kyrkan kalkades invändigt. 2000 gjordes en yttre renovering.

2008 inrättades en sakristia i församlingshemmet.

Exteriör

Kyrkan består av långhus, smalare och lägre kor, halvrund absid i öster och kvadratisk torn i väster. Långhus, kor och absid har skalmurar av tegel och sockel av sandsten. Tornets murar är av gråsten och sockel saknas. Samtliga fasader är spritputsade och vitkalkade med slätputsade omfattningar runt öppningar. Sandstenssockeln är oputsad. Långhus, kor och absid har en takgesims bestående av ett sågskift. Långhuset har lisener vid gavlarna, lisenen övergår till en list under sågskiftet. Koret har en rundbågefris under sågskiftet.

Fönsteröppningarna är spetsbågiga, tvåsprångiga och slätputsade, fönstren är

inmurade svarta gjutjärnsbågar. Bågarna har diagonalställda spröjsar och överst ett masverk. Glaset är ofärgat antikglas. Innerfönstren är tredelade av L och T-järn med ospröjsat klarglas. Solbänkarna i fönster- och ljudöppningar är av kalksten med lågerhuggen framkant. Absiden har en ursprunglig rundbågig öppning i öster med slätputsade kraftigt skrånande smygar. Fönstret är blyspröjsat med antikglas.

Kyrkan från nordöst.

Rundbågefris, lisener och sågskift.

Kyrkans enda ingång är i tornets västra fasad. Dörren sitter i en slätputsad, spetsbågig, ensprångig nisch. Pardörren är en raksluten fyllningsdörr med överljus i tympanonfältet. De igensatta nord och sydportalernas ursprungliga läge är synligt på långhuset genom ett avbrott i sockeln.

Tornet har två ljudöppningar mot norr och söder, en dubblerad ljudöppning delad av en tegelpelare mot väster. Öppningarna har svarta brädluckor och är försedda med skyddsräcken av två inmurade järnstag. Blinderade trappgavlar med sju tinnar finns mot väster och öster. Mot norr och söder har tornet en takgesims av två utkragande skift och därunder en tandsnittsfris, där varje ”tand” består av en sten på flatan och därunder en stående sten. Uppgången till tornet är i en mycket liten utbyggnad på tornets södersida. Utbyggnaden är mot långhusets västgavel och avgränsas av en mur med två tinnar åt väster. Pulpettaket är klätt med svart plåt. Dörren är en svart bräddörr.

Taken på torn, långhus och kor är sadeltak täckta med rött enkupigt maskinslaget tegel. Absiden har halvrunt kägeltak klätt med kopparplåt lagd i skivtäckning. Takavvattningen är av koppar, förutom på absiden som saknar takavvattning. Långhuset och korets gavlar har svartmålade vindskivor av trä.

Interiör

Vapenhuset, under orgelläktaren, utgör en liten del av tornet. Golvet är belagt med mönsterlagt äldre rött och gult tegel av varierande format. Väggarna är putsade och

vitkalkade. Taket är orgelläktarens golv klätt med brädor. Dörrar till förråd, läktare och elcentral utgörs av fyllningsdörrar. Orgelläktaren är trång och upptas helt av orgeln. Läktarens golv täcks av heltäckningsmatta. Barriären utgörs av ryggpositivet och ett räcke av profilerad ek.

Långhuset mot absiden.

Från vapenhuset leder en pardörr med fyra fyllningar till kyrkorummet. Det består av en del av tornet, långhusets två travéer, korets enda travé och absiden. Längst bak, finns ett litet "förrum" med kapphylla, psalmböcker, broschyrer, ljusbärare och den gamla altartavlan. De slutna bänkarna står på varsin sida om mittgången. Predikstolen är placerad på långhusets södra sida. Dopfunten finns på korets norra sida. På korets södersida står ett piano. Golvet i hela kyrkorummet är av tegel, bänkkvarterens golv har fernissade furubrädor. Väggar och tak är putsade och vitkalkade. Dragstag finns ovanför fönstren i långhuset. Långhusvalven är spetsbågiga, halvstens tegelkryssvalv med gördel och sköldbågar. Ribborna är fyrkantiga. Valven vilar på trespråkiga pilastrar med vulst och kapitäl. Valven är från 1400-talet och alltså sekundära. I svicklarna finns flera skvallerhål.

Korets golv är upphöjt ett steg. Triumfbågen mellan långhus och kor är rundbågig. Enligt Brunius fanns det vid 1800-talets mitt kvarvarande anslag för kordörrar på triumfbågen. Dessa dörrar har i äldre tid ingått i ett korskrank som skilt prästernas del

av kyrkan från lekmännens. Kryssvalvet i koret är ett kupolliknande halvstens tegelvalv som utgår från väggarna. Fyrkantiga ribbor utgår från konsolkolonetter. Korets valv bedöms som ursprungligt eftersom det vilar på murarna. Korvalvets ena ribba har dekormålningar av trianglar krönta av en cirkel. Den andra ribban har en akantusranka. Målningarna är delvis rekonstruerade och delvis konserverade, skiljelinjen är markerad med g och n för gammalt och nytt.

Absiden täcks av ett hjälmvalv av tegel. I absiden finns fragment av kalkmålningar i form av bokstäver mot en grå bakgrund och två konsekrationsskors, invigningskors. I södra absidväggen finns en ursprunglig piscina i sandsten utformad som ett bägarformigt kapital dekorerat med en akantusranka. En liknande piscina finns i Västra Tommarps kyrka. Piscinan har likheter med Maglehemsmästarens dopfuntar.

Ursprunglig piscina i sandsten i absiden.

Långhuset mot vapenhuset och orgelläktaren i väster.

Tornets övre våning utgör klockvåning och nås utifrån vid södra tornmuren. En mycket brant tegeltrappa leder till tornvalvet som ligger fritt utan isolering. Klockvåningens bjälklag av två lager bilade furubjälkar är lagt direkt ovanför valvet. En trätrappa leder till klockvåningen som har golv av furubrädor och putsade och vitkalkade väggar. Ljudöppningarnas tegelklädda bottnar når ända ner till brädgolvet. Klockstolen är av bilad fur.

Från klockvåningen leder en pardörr till långhusvinden. Valven är fria utan isolering och gångbryggor. I korets östra gavelröste finns en öppning till absidens vind.

Taklaget på långhuset, koret och tornet består av sparrar, två, respektive en nivå hanband, tassar och stödben på dubbla remstycken. I långhus och kor är konstruktionen delvis av fur och delvis av återanvänd ek, troligen medeltida ek. I tornet är taklaget av bilad fur troligen från byggnadsåret 1871. Absidens taklag är av bilad fur och troligen från 1849.

Inredning och inventarier

Altaret från 1985 är av putsat och vitkalkat murat tegel. Altarskivan är medeltida och av kalksten. Skivan har fem konsekrationsskors.

Altarrunden från 1800-talets senare del av målat trä består av tunna kolonner som bär en rundbågsarkad. Överliggare och knäfall är av gråmålat trä. Endast mittdelen av runden är bevarad och står bakom altaret och kan tas fram vid behov.

Altartavlan från tidigt 1800-tal är en oljemålning på duk som föreställer den korsfäste Kristus. Målningen hänger nu på tornbågens norra del, tidigare ingick målningen i en altaruppsats som togs bort från absiden 1985.

Dopfunten från 1100-talet är av sandsten. Foten är nederst fyrkantig, hörnen har hörntappar. Ovanför blir foten cylindrisk och har två vulster. Cuppan är rund och dekorerad med bladskivor i nedre delen och en palmettfris i övre delen.

Dopfont av sandsten från 1100-talet.

Kalkmålning i korvalvet.

Gjutjärnsfönster.

Predikstolen från 1601 är utförd i polykromt trä. Den skänktes till Skårby kyrka 1601 av Brahe och Gjões och såldes till Felestad kyrka 1749, där den renoverades. Den har fyra fyllningsförsedda sidor av en sexsidig form. Sidorna är rundbågiga och pryds av ätterna Brahe och Gjões vapensköldar som flankeras av kannelerade pilastrar. Sidorna avdelas av hermer och fruktornament. Nedanför sidofälten finns fruktdekor och hörnstolparnas postament har lejonmaskaroner. Över sidofälten finns textfält.

Bänkinredningen är sluten, ombyggd 1871 och 1938 men är troligen äldre. Dörrar,

ryggar, fram- och baksidor är fyllningsförsedda. Gavlarna avslutas uppåt med en rundbågig form. De två främsta bänkarna har istället gavlar med hålkäl och trekantig avslutning. Fotstöd och psalmbokshylla är integrerat. Lösa dynor ligger i bänkarna. Gavlarna är målade i grått, rosa och blått. Bänkarna i grått och beige.

Orgeln från 1961 är byggd av Frede Aagaard, fasaden är ritad av arkitekt Finn Ditlevsen. Orgelhuset är av ek, dekorerat med reliefer. Orgeln är inbyggd i läktarbarriären.

Predikstolen.

Orgeln i ek från 1961.

Klockan från 1857 är av malm. Den är dekorerad med bland annat blad och blombårder och inskriptioner.

Övrigt.

Piscina, beskrivning under interiör.

Kyrkogården

På karta från 1779 är kyrkogården betydligt mindre och kyrkan ligger mitt på kyrkogården. På 1970-talet har kyrkogården utökats mot öster till dubbel storlek och kyrkan ligger nu i västra delen. 2007 anlades en asklund.

Kyrkogården omgärdas av avenbokshäckar mot söder, norr och öster. Lindar omger dessutom hela kyrkogården. Kyrkan ligger på en liten höjd. Från den grusade parkeringen i väster går en trappa upp till en grind, varifrån en gång belagd med cementplattor kantade med gatsten leder till huvudentrén. Även en handikappramp finns från parkeringen till en gång med betongsten. På den äldre delen är övriga gångar av singel.

Runt kyrkan är gravplatserna mestadels traditionellt buxbomsomgärdade och har singel och vintergröna växter. Gravstenarna är mycket varierade. Här finns äldre naturromantiska stenar med skulpterade ekblad eller avbrutna trädstammar som är typiska för slutet av 1800-talet. En sten har smyckats med en porslinsmedaljong med

Thorvaldsens motiv "Natten". Denna relief tillhör hans mest populära relief och visar den personifierade Natten sväva stillsamt fram med sina två barn, i bakgrunden flyger en uggla. Thorvaldsen original i marmor gjordes 1815 och kopierades i porslin i stort antal. På norrsidan är några gravplatser borttagna och gräsbesådda och ett lapidarium med äldre stenar är gjort på en singelyta.

Den äldre och den nyare utvidgade delen av kyrkogården skiljs av en idegranshäck. På nya delen ligger gravstenarna i raka rader mot rygghäckar av idegran. Gravplatserna är små med gräs framför och singelgångar. Gravstenarna är låga och horisontella. Många gravar är ej utlagda ännu. I sydöstra hörnet har gravarna en mycket friare placering runt planteringar som ligger som öar i en gräsmatta. I nordöstra hörnet finns en asklund utformad som en cirkel belagd med betongplattor och utanför ligger gravplatser i bågar med små stenplattor med namnskyltar i marken. En asfalterad gång kantad med en allé av lindar går från östra delen på nya kyrkogården till idegranshäcken där den äldre delen börjar. Gången leder österut mot Svalövs centrum.

Kyrkogården med gravstenar runt plantering.

Asklund.

Byggnader på kyrkogården

Ett förråd, från 1970-talet, med omålad träpanel och betongpannor på taket ligger utanför häcken på södersidan.

Den gamla skolan är numera församlingshem, sakristia, förråd och personalrum.

Huset ligger i sydväst intill kyrkan vid parkeringsplatsen. Längan är byggd vid två tidpunkter och har en del röd träpanel, en del rött tegel, taket är av betongpannor.

Kulturhistorisk karaktärisering för Felestad kyrkoanläggning

Felestads by har idag nästan växt ihop med Svalövs samhälle. Byn består numera av

före detta skolan, idag församlingshem, kyrkan och några hus. Felestad by ligger mellan Svalövs bebyggelse och öppen jordbruksmark.

Kyrkogården ligger vackert på en liten höjd, med utsikt mot jordbruksfält mot söder. Den omgärdas av avenbokshäckar och lindträd. Runt kyrkan finns buxbomsinramade gravplatser med singel enligt sent 1800-tals ideal. Den nya utvidgade delen innehåller tre olika karaktärer. En del med rygghäckar av idegran med låga horisontella gravstenar i rader, en andra del har friare placering av gravstenar runt planteringar och en asklund. Askunden är placerad i sydöstra hörnet av kyrkogården nära ny villabebyggelse.

Den medeltida kyrkan har bevarats utan den tillbyggnad med korsarm som var så vanlig på 1800-talet. Den har romansk planform med långhus, smalare och lägre kor och halvrund absid i öster och kan dateras till 1200-talets mitt. Den är en typisk landsortskyrka i Skåne med putsade och vitkalkade fasader och sadeltak med tegel utom över absiden. Ursprungliga lisener, rundbågefriser och sågskift finns kvar på murarna vilket är relativt ovanligt. Korets rundbågsfris mot söder är dock rekonstruerad.

Murarna är av tegel med sandstenssockel. På sockeln kan man se var de ursprungliga igensatta syd- och nordportalerna funnits. Tegel var till en början ett exklusivt material som under 1200-talets första hälft blev vanligare i kyrkor. Teglet visar att kyrkan är senromansk. Teglet gjorde att valvslagningstekniken förfinades. Murverket är genom sina ursprungliga utsmyckningar värdefullt. Taklag i långhus och kor är delvis av troligen medeltida virke som är byggnadshistoriskt värdefullt. Långhuset och korets gavlar har tyvärr svartmålade vindskivor av trä. Vackrare hade varit om tegelpannorna mött muren som i traditionellt skånskt och danskt byggande.

De stora gjutjärnsfönstren från 1871 sitter i nygotiska öppningar och är tidstypiska.

1871 byggdes ett västtorn ritat av professorn i grekiska, domkyrkoarkitekten C G Brunius. Tornet har blinderade trappgavlar med sju tinnar. Under taket finns en tandsnittsgesims. Uppförandet av tornet drog ut på tiden och Brunius levde inte längre när det byggdes men han känns igen i trappstengavlar med blinderingar, dock var det vanligare att Brunius lät tegeldekorationer vara oputsade.

Kyrkorummet är mycket litet och intimt. Långhuset har kryssvalv vilande på pilastrar. Koret har ett kolonettkryssvalv som vilar på murarna, vilket tyder på att det är ursprungligt och byggt samtidigt med murarna. Det är mycket ovanligt med halvstenstegelvalv som är så tidiga som mitten av 1200-talet. På korbågarna finns senmedeltida kalkmåleri som är delvis rekonstruerat och konserverat.

Församlingen sitter nära predikstol och altare. Altaret är utan altaruppsats. Det är välgörande att se absidens välvning och den ursprungliga öppningen i absiden som togs upp 1979, då altartavlan togs bort. I absiden finns en ursprunglig piscina i sandsten dekorerad med en akantusranka, en liknande piscina finns i Västra Tommarps kyrka. Akantusrankan påminner om liknande utsmyckning på Maglehemsgruppens dopfuntar. Bevarade romanska piscinas är relativt ovanligt och den har stort konstnärligt och byggnadshistoriskt värde.

I absiden finns odaterade kalkmålningsfragment av bokstäver på ett grått fält av okänd målare. Målningen är dock svag och från bänkarna upplevs den (av mig) endast som ett grått fält och ett störande moment vid sidan om altaret. Dessutom finns konsekrationsskors.

För övrigt märks Græbes reovering från 1938 som innebar nytt tegelgolv och omgjorda bänkar med ny färgsättning. Orgeln och dess ekfasad och barriär är från 1961. Ek innebär ett stilbrott mot all övrig målad inredning.

Av inventarierna märks kyrkans dopfunt i sandsten från 1100-talet, attribuerad till Genarpsgruppen, med dekorationer av palmettfrisier och bladskivor på cuppan och en fyrkantig fot. Liknande dopfuntar finns i Källs Nöbbelöv, Säby och Konga.

Altarskivan är medeltida med konsekrationsskors och är värdefull genom sin ålder. Det är tämligen ovanligt med sparade medeltida altarskivor. Predikstolen från 1600-talet i renässanskaraktär med räfflade pilastrar och hermer är inte ovanlig men visar på hantverksskicklighet och den har en känd proveniens och bevarad text på danska.

Rekommendationer

- Kyrkogårdens karaktär närmast kyrkan med buxbomsinramade gravplatser och många äldre gravstenar bör bevaras.
- En högre avskärmning av häckar och träd runt asklunden mot den nya bebyggelsen hade skapat mer stillhet och varit välgörande.
- Framtida arbeten på kyrkan bör göras med traditionella material och tekniker. Historien med flera olämpliga material som plastfärg som använts tidigare på kyrkan förskräcker.
- Murverket med ursprungliga lisener, rundbågsfrisier bör tas om hand med varsamhet.
- Den ursprungliga piscinan bör tas om hand med stor varsamhet.

Skydd m.m.

Kyrkan och kyrkogården skyddas som kyrkligt kulturminne enligt 4 kap. kulturmiljölagen. Kyrkan ligger inom registrerad fornlämning Felestad 10:1 som utgör Felestad gamla bytomt enligt 1779 års karta och skyddas enligt 2 kap.

kulturmiljölagen. Felestad/Svalöv är klassat som särskilt värdefull kulturmiljö av länsstyrelsen.

Källor och litteratur

Sockenkyrkorna – kulturarv och bebyggelsehistoria, Riksantikvarieämbetet, 2008

Skåne, Landskapets kyrkor, red. Markus Dahlberg, Riksantikvarieämbetet, (utkast) opublicerad 2012

Underhållsplan Felestad kyrka 2009-04-20 Wikerstål arkitekter AB, Helsingborg

Regionmuseets i Kristianstads arkiv, Lund, mappar Felestad kyrka

<http://www.fmis.raa.se/cocoon/fornsok/search.html> hämtad 150127

<https://etjanster.lantmateriet.se/historiskakartor/> hämtad 150127

Intervju med representanter från Svalövbygdens pastorat, möte 2015-03-17

Övriga uppgifter

Denna rapport, en kulturhistorisk karakteristik och bedömning av Felestad kyrka Rönnebergs kontrakt, har upprättats av:

Kristina Simonsson, Arkitekt SAR/MSA, (rapportförfattare, foto och inventering)

Karl Johan Kember (granskning), Arkitekt SAR/MSA, Certifierad sakkunnig avseende kulturvården

J AIS arkitekter AB, Sundstorget 3, 251 21 Helsingborg, 042-14 92 30, www.jais.se

Inventeringsdatum: 2015-01-28 Färdigställd rapport: 2015-06-26